

TÁRCZA.

A TANÚVALLOMÁSOK ÉS A TÖRTÉNETÍRÁS.

A tudományok *újabbkori haladásának* egyik jelentős eredménye, hogy egyes tudományok vagy bizonyos tudományágak kifejlődése, illetőleg újabb vívmányai, különösen pedig új kutatási módszerek felhasználása nagy jelentőségű más tudományágak művelésére is.

Korunkban, midőn különböző tudományok művelése egészen szétágazó szokott lenni, valóban szükséges volna, hogy legyenek oly közös területek, melyeken lehetségessé válnék a tudományos kutatás szerfelett eltérő ágainak együttes és egymást támogató művelése. Éppen így szükséges lenne az, hogy egyes tudományágak munkásai saját szakmájuk haladására és újabb eredményeire időről-időre figyelmeztessék más tudományok művelőit.

E becses folyóirat szerkesztője nagyon helyesen cselekszik, midőn általános érdekű kérdésekre nézve kíván rövid dolgozatokat és szíves felszólítása alapján én ezúttal azokat a meglepő eredményeket óhajtom vázolni, a melyekre a bölcsészettudományok, különösen a kísérleti lélektan, az orvostudományok és a gyakorlati törvénykezés munkásai kutatásaik folytán *a tanúvallomások megbízhatatlansága* tekintetében az utolsó évtizedben rámutattak.

Habár a tanúvallomások aggályos voltát, illetőleg sokszor megbízhatatlanságát egyes kiváló történetírók (így Carlyle) már régebben hangoztatták, mégis nincs tudomásom arról, hogy ezt a kérdést történetírók különleges és alapos, különösen pedig *kísérleti* alapra fektetett tanulmány tárgyává tették volna. Ellenben más tudományok művelői közt az újabb időben többen foglalkoztak ezen kérdéssel.

Stern William, a boroszlói egyetemen a bölcsészet magántanára tett először a tudományos kutatás szempontjából figyelemre méltó idevágó tüzetes kísérleteket.¹

¹ Az első kísérletek abból álltak, hogy a nevezett docens színes képeket mutatott be egyetemi hallgatóinak, illetőleg más, a művelt osztályokhoz tartozó egyéneknek és felszólította őket e képek leírására. E kísérleteket *Stern* közölte a *Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft* XXII. köt. (1902) 315—370. l. Később *Beiträge für Psychologie der Aussage* cím alatt külön folyóiratot is adott ki.

A Torinóban 1906-ban tartott VI. nemzetközi bűnügyi ember-tani congressuson 16 tudós, köztük jelentékeny természettudósok (például *Lombroso* és *Sommer*), valamint jogtudósok (így *Prins*, *Brusa* és mások) foglalkoztak a kérdéssel.¹

Magyarországon dr. *Moravcsik* Ernő Emil, egyetemünkön az elmekörtan professora, továbbá dr. *Németh* Ödön egyetemi magántanár, dr. *Ranschburg* Pál a gyógypaedagogiai és pszichologiai laboratorium vezetője és a gyakorlati szakférfiak közül dr. *Nagy* Károly államrendőrségi fogalmazó végeztek kísérleteket, illetőleg írtak e tárgyról.²

A sárospataki jogakadémián dr. *Finkey* Ferencz tanártársam, a budapesti kir. tud. egyetem büntetőjogi seminariumában pedig hallgatóimnak kiválasztott csoportjával én is több kísérletet végeztem, melyek megerősítették a külföldi szakértők által megállapított eredményeket.³

E kísérletek jelentősége a történettudományok művelői számára abban áll, hogy a legtöbb történetíró nem közvetlenül észleli az általa tárgyalt eseményeket, hanem azokról vagy más egyének közleményeiből vagy okiratokból szerez tudomást. De feltéve, hogy a történetíró az általa észlelt eseményeket írja is le, ez a személyes megfigyelés még nem zárja ki azokat a tévedéseket, melyekről mindjárt meg fogok emlékezni. Más egyének nyilatkozata pedig, a kik az előadott események felmerülését észlelték, vagyis legtöbbször a *tanúk vallomásai* mint épp az újabb kutatások megállapították, gyakrabban *nem* megbízhatók. Nem a tévedés a kivétel, hanem a *hű észlelés a nagyobb ritkaság*.

A fennebbi kutatások eredménye ugyanis lényegileg a következőkben foglalható össze :

a) Eltekintve a rosszakarat, az elfogultság vagy a fogyatkozások eseteitől, egészséges és ép érzékű, normális idegrendszerű emberek megfigyelési képessége is nagyon tökéletlen. Ennélfogva a legtöbb ember észlelése *nem* a valóságot mutatja, hanem annak tökéletlen vagy elrontott másolatát.

¹ L. a congressus francia nyelven megjelent évkönyvét Torino 1908. LXIX. és köv. lapok, valamint az egyes, e kötetben foglalt közleményeket.

² *Moravcsik*: A tanúzási képességről, Magyar Jogászegyleti Értekezések 1907. XXXV. köt. 3. füzet; *Németh*: Adatok a tanúvallomások pszichológiájához, Gyógyászat 1908. évf. 19. és 20. szám. *Ranschburg*: Leicht Schwachsinnige als Zeugen. *Eos* 1907 Heft 2. A nevezetteknek a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának 1908. febr. 15-én és ápr. 10-én tartott ülésein előadott tanulmányai megjelentek a *Jogtudományi Közlöny* 1908. évf. 253 és köv. 264. és köv. 1.

³ Kísérleteimet feldolgozta egyik kiváló volt hallgatóm, *Bogsch* Árpád: »Adatok a tanúvallomás lélektanához«, Orvosi hetilap tudományos közleményei, Elme és idegkörtan 1908. évf. 1. és 2. szám.

b) Ritka kivétel a hosszabb idő múlva jó emlékező tehetséggel bíró egyén. Néhány óra, vagy 1—2 nap előtt történt megfigyelés esetén is az észlelt tény leírásába sok tévedés szokott becsúszni, idő folyamán pedig — a mint ezt különösen Moravcsik tanár kísérlete is (id. h. 255. l.) megállapította — a visszaemlékezés hibái szaporodnak és a legtöbb ember a hézagokat, melyek tudásában mutatkoznak, logikai kiegészítések vagy betoldások által igyekeznek kitölteni.

c) Különösen a kik nem közvetlenül észleltek valamely eseményt vagy tényt, hanem csak *mások elbeszélése alapján*, hallomásból értesültek arról, azok elméjében a tények helyett jelentékenyen átalakított adatok szerepelnek.

d) Megállapították az újabbkori kutatások azt is, hogy egyes tanúk a való tényállást *mesterségesen kiszínezik*, illetőleg *betoldások* által sajtószzerű autosuggestióval (ha semmi rosszakarat, vagy érdekelem nem szerepel is) *egészen meghamisítják*.

Mindezek arra indíthatják a történettudományok művelőit, hogy különösen a kísérleti lélektan munkásainak tapasztalatai által megállapítható tételeket irodalmi tanulmányaiknál figyelembe vegyék és azokat a történetírás régebbi kútfőinek értékelésénél is felhasználják. Főleg azokban az esetekben, midőn a kútfő *hosszabb idő előtt* történt eseményeket beszél el, valamint akkor, midőn nem közvetlenül megfigyelt tényállást, hanem *mások által látottakat hallomásból ír le*, különösen az adatokat (térbeli viszonyokat, nagyság, számok) megbízható íróknál is *a legnagyobb óvatossággal* vagy megfelelő kritikával kell fogadni.

A fentebb vázolt eredményeket kell figyelembe venni a több kútfő közt oly gyakran található ellenmondások megítélésénél is. Ezeken nem kell csodálkozni, ellenkezőleg, ha két vagy több kútfő teljesen megegyezik, ez azt a véleményt kelti, hogy egyik a másiktól vette át a leírást vagy hogy mindketten (esetleg eddig ismeretlen) közös kútfőt szövszerint másoltak.

DR. BALOGH JENŐ.

JELENTÉS A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT 1908. ÉVI MUNKÁSSÁGÁRÓL.

(Felolvastattat a Társulat f. évi márczius 18-án tartott rendes közgyűlésén.)

Tisztelt Közgyűlés!

Alig néhány hónapja csak, hogy a Társulat igazgató-választmányának bizalmából állásomat elfoglaltam; kezdő vagyok még ezen a téren s nincs meg az az áttekintésem, melyet a hosszabb gyakorlat ad meg. Épp azért szíves elnézést kell kérnem, ha jelentésem nem elégítené ki a várakozást.